

бярозка №4

№4/2021 (1115)

ISSN 0320-7579





Вы не знойдзеце сябе за год, за два гады, за дзесяць гадоў.

За сорок гадоў — вы не знойдзеце сябе, бо гэта пастаянны працэс.

«Знайсі сябе» само па сабе нічога не значыць. Ты будуеш сябе ў ўзаемадзеянні са светам.

Франц Вертфолен



Як ЗНІШЧЫЦЬ ПУСТАТУ ЎНУТРЫ?

Вы калі-небудзь пачуваліся страчанымі ў прасторы і часе? Сумняваліся ва ўласным выбары? Адчувалі, што страцілі сябе? На жаль, часам такое здараецца. У мяне такія перыяды звязаны з канцом важнага жыццёвага этапу і пачаткам нечага новага. Так было, калі скончылася алімпіяда, і я натуральна не ведала, чым сябе заняць і навошта далей жыць. Нешта падобнае (толькі менш драматызавана) адчуваю і зараз, калі заканчваю ўніверсітэт і ўсё яшчэ не ведаю, кім хачу стаць, калі вырасту.

У перыяд разваг над уласнай будучыняй выпадкова натрапіла на кліп гурта Hurts «Збавенне» (англ. «Redemption», 2020). У ім галоўны герой знаходзіцца ў вялікім пустым цёмным памяшканні і разважае пра сваё жыццё. Ён адчувае адзіноту, пустату ўнутры, бо страціў сябе. Ён хоча атрымаць збавенне. Пасля з'яўляецца фігура, ахопленая полымем. Калі яна дагарае, над ёй узнікае сцяг з назвай новага альбому гурта «Faith» — герой вяртаецца да сябе і ўласнай творчасці.

Дуэт Hurts узнік у 2009 годзе як анлайн-праект. З таго часу песні гурта атрымалі шмат міжнародных узнагарод, а выканаўцы сталі вядомымі на ўвесь свет. Апошнія два гады фанаты хваляваліся, што гурт можа распасціся, бо хлопцы перасталі выпускаць трэкі. І толькі ў 2020 годзе рабыты выпусцілі новы альбом «Faith».

Па словах вакаліста Тэа Хатчкрафта, песня «Redemption» была момантам яснасці ў перыяд працы над гэтым альбомам і ў яго асабістым крызісе.

Прастора кліпа дапамагае адчуць тую ж пустату ўнутры, што адчувае галоўны герой. Спачатку мы бачым, што вакол яго цемра, пасля недзе з'яўляецца фігура кампаньёна Адама Андэрсана. Пазней, калі іх паказваюць разам, мы бачым, што паміж імі невымерна вялікая адлегласць. Я разумю гэта як адчужэнне героя ад іншых людзей, спробу ці неабходнасць пабыць у адзіноце і адначасова пакуты праз гэту адзіноту і немагчымасць вырачыся яе. І гэтыя пачуцці нагадваюць мае ўласныя ў моманты, калі застаюся сам-насам са сваімі думкамі і разважаю пра надта філасофскія рэчы кшталту сэнсу жыцця.

Святло ў кліпе не толькі звяртае ўвагу на важнае, але і прымушае па-

бачыць нешта станоўчае ў сумным свеце. Промні пражэктараў падаюць толькі на фігуры Тэа і Адама. І калі Тэа спявае пра тое, што ўнутры яго не засталася нічога добрага, толькі атрута, гэта здзіўляе мяне: маўляў, навошта асвятляць негатыўнага персанажа? Часам я таксама не бачу ў сабе ні кроплі добрага — толькі кепскае. І часцей за ўсё гэта адбываецца ў стане апатыі ці адчаю. Праходзіць сум — і разам з ім знікаюць такія думкі. Менавіта веданне, што гэта пройдзе, дапамагае мне трымацца.

Тэа здаецца зусім безабаронным у сваім адчаі. Яго часта здымаюць са спіны, ён заплюшчвае вочы, яго рукі і шыя застаюцца адкрытымі на працягу кліпа. Здаецца, быццам ён адкрыты да свету вакол, не ачувае страху перад ім. І спачатку гэта моцна прыцягвае мяне, а пасля пужае. Бо здаецца, што герой зусім страціў інстынкт самазахавання, а значыць, яго адчай дайшоў да кропкі незвароту. Адкрытасць да іншых часам можа сведчыць не толькі пра шчырасць, але і пра тое, што чалавеку кепска. Таму варта звяртаць увагу на нячутны, але заўважны «крык пра дапамогу».

Адам, наадварот, здаецца абароненым ад усяго свету, нават схаваным ад іншых. Такое ўражанне ўзнікае дзякуючы металічным пласцінам на яго руцэ і вуху. Яны шчыльна прылягаюць да частак цела Адама і паўтараюць іх форму натуральна, быццам самі сталі ягонай часткай. Гэтыя дэталі нагадваюць мне браню. Магчыма, такім Тэа бачыць адзінага чалавека, які знаходзіцца побач, — жорсткім, далёкім, з якім нельга падзяліцца ўласнымі пачуццямі, бо «браня» не прапусціць іх, не дазволіць шчыра паспачуваць.

Страх, што блізкія не зразумеюць, прымушае і мяне таксама хаваць пакуты і сумневы ўнутры, не дзяліцца імі, усё глыбей зацягваючы мяне ў вір адчаю.

Праз тое, што герой згубіў сябе, ён не можа рухацца далей. Толькі рукі Тэа рухаюцца ўздоўж мікрафона, застаць застаецца нязрушнай. Герой быццам застыў у прасторы і часе. Ён не варушыцца, а значыць, у яго жыцці не змяняецца нічога — няма развіцця. Тэа не можа пераступіць праз свой адчай, застаецца сам-насам з уласнымі пакутамі і цягне сябе ў прорву.

Уласныя намаганні дапамагаюць герою зрушыцца з мёртвай кропкі. Пасля таго як ён уздымае руку, паміж Тэа і Адамам з'яўляецца полымя. Я разумею гэта як унутранае абуджэнне героя. Магчыма, ён атрымаў надзею, магчыма — папрасіў кагось пра дапамогу, і яна прыйшла. Мы не бачым, што прымусіла героя зрушыцца з месца. І гэта наводзіць мяне на думку, што выключна ўласнае жаданне нешта змяніць можа дапамагчы ў стане адчаю.





Гэтага жадання становіцца дастаткова для таго, каб герой аднавіўся. Паступова з полымя вырастае фігура, якая гарыць. Але па яе рухах нельга сказаць, што полымя чыніць боль. Калі над постаццю ў агні з'яўляецца сцяг з назвай новага альбома Hurts, раблю выснову, што гэты агонь ачышчае, дапамагае Тэа нарадзіцца зноўку, як Феніксу з попелу. Цяпер ён зноў можа ствараць музыку, і новы альбом гурта — таму пацверджанне.

Няважна, якім чынам выходзіць з асабістага крызісу. Мы не ведаем, што менавіта дапамагло герою кліпа атрымаць збавенне. Здаецца, яно прыйшло само проста таму, што Тэа моцна яго жадаў. Канфлікт з самім сабой можна і нават варта вырашаць любымі спосабамі, галоўнае, каб яны былі дзейсныя. Можа, мае пакуты праз надта няпэўную будучыню таксама вырашаюцца проста — напрыклад, адклаўшы сумневы ўбок і паспрабаваўшы сябе ў тым, што мне падабаецца?

Кліп «Збавенне» Hurts нагадвае, што не варта апускаць рукі, нават калі адчуваеш унутры пустату. Абсалютна нармальна выгараць — і на працы, і ў асабістым ці духоўным жыцці. Галоўнае не забываць, што гэта абавязкова калі-небудзь скончыцца. І часам для гэтага дастаткова толькі моцнага ўласнага жадання.

Паліна Забела

ЧАРОЎНЫЯ СУСВЕТЫ І ПРАЦА Ё ОФІСЕ

Мультсерыял «Дзіўны свет Гамбала» з'явіўся на CartoonNetworks у 2011 годзе і нават пасля свайго заканчэння ў 2018 застаецца адным з галоўных гітоў тэлеканала. Мяркую, кожны, хто цікавіцца мультфільмамі, бачыў хоць адну яго серыю. «Гамбал» маляўнічы, пацешны, у ім шмат дурных жартаў і весялосці, ён падабаецца дзецям, але на самой справе не такі просты, як здаецца.



« — Я не казала, што мы ідзем у запарк.
— Але ты казала, што мы ўбачым прыгнечаных істот, што вырачана валочацца па крузе.
— Так, мы ідзем у гандлёвы цэнтр».

Серыял распавядае пра жыццё 12-гадовага кацяняці па імені Гамбал Уотэрсан і яго прыёмнага брата 10-гадовай залатой рыбкі Дарвіна, якія ходзяць у сярэднюю школу ў амерыканскім горадзе Элмар. Разам з прыёмным братам Гамбал часта трапляе ў розныя складаныя сітуацыі, з якіх ім даводзіцца выбірацца не без дапамогі свайго сям'і, аднакласнікаў, жыхароў

Элмара і тоны гумару. Але, на жаль, Гамбал не вучыцца на сваіх памылках.

Можна заўважыць, што ў «Дзіўным свеце Гамбала» закранаюцца тэмы, нетыповыя для мультсерыяла з рэйтынгам б+: напрыклад, несправядлівасць сучаснага грамадства, геапалітыка і культура, мода і сацыяльныя сеткі, сэнс жыцця, гендарныя ролі і многае іншае. Большасць гэтых тэм проста не чытаюцца да пэўнага ўзросту, таму для дзяцей мультфільм застаецца дзіцячым, а старэйшыя глядачы могуць разгледзець цэлы дадатковы пласт сэнсаў, дзе ёсць над чым паразважаць. У гэтым матэрыяле мы паспрабуем разабрацца, што ж на самай справе адбываецца ў «Дзіўным свеце Гамбала».

Самая выразная са «схаваных» тэм у «Дзіўным свеце Гамбала» — гэта сацыяльная няроўнасць. У сям'і Гамбала працуе толькі маці, Ніколь Уотэрсан. Яна працуе ў месцы пад назвай «Вясёлкавая фабрыка», і серыял высмейвае зусім не «вясёлкавыя» ўмовы гэтай працы, згадваючы, што за ўсе перапрацоўкі Ніколь атрымлівае толькі 3 цэнты прыбаўкі. Да таго ж, у серыі «Фабрыка» (6 сезон, 36 серыя) мы бачым умовы, у якіх працуе Ніколь: фабрыка аказваецца змрочнай хімічнай вытворчасцю, на якой пастаянна ўшчамляюцца правы работнікаў. А гэта ж фантастычны горад, населены фантастычнымі істотамі! Куды глядзіць прафсаюз?!



Сацыяльную несправядлівасць мы бачым не толькі на прыкладзе мамы Гамбала. Лары — работнік сферы паслуг, які літаральна працуе ў кожнай установе Элмара. Ён і касір у супермаркце, і наглядчык у запарку, і татуіроўшчык, і цырульнік. Гэта гіпертрафіраваны вобраз рабацягі, які прысвяціў усё сваё жыццё працы і трасецца над кожнай капейкай. У серыі «Піца» (3 сезон, 25 серыя) мы высвятляем, што Лары літаральна не можа звольніцца, таму што працуе на ўсіх працах горада і калі б ён звольніўся, то разбурылася б уся эканоміка Элмара! Гэта прымушае задумацца пра значэнне працы ў нашым жыцці. Таму што Лары відавочна перабірае і пакутуе ад колькасці сваёй працы, але яго начальству ўсё роўна. А для таго, каб Лары адважыўся зняць з сябе хоць трохі нагрузкі, яму трэба зразумець, што яго жыццё значна важнейшае за ўсе працы і грошы свету.

«Дзіўны свет Гамбала» і праз іншых асобных персанажаў раскрывае канкрэтныя праблемы. Напрыклад, Рычард, бацька Гамбала і Дарвіна, спачатку выглядае як плоскі перса-



наж, якога дадалі дзеля смеху, бо ён толькі ўсё псуе і бясконца лянуецца. Але ў серыі «Хто галоўны?» (2 сезон, 19 серыя) мы даведваемся, што ён стаў такім з-за гіперапекі маці, бабулі Джоджо. Яна агарадзіла яго ад усяго свету і ніяк не адаптавала да рэальнасці: не дала гуляць з аднагодкамі, хавала цацкі, таму што яны не былі на 100 адсоткаў бяспечнымі, і наогул ніяк не заахвочвала ў сваім сыне дапытлівасць. Ёй было спакойней, калі ён днямі сядзеў перад тэлевізарам і пераядаў. А потым мы бачым гісторыю бабулі Джоджо і разумеем: яна сябе так паводзіць з-за таго, што яе кінуў муж і яна баіцца страціць сына. Баіцца, што ён, як і яго бацька, аднойчы проста выйдзе з дому і не вернецца. Рычард і бабуля Джоджо ўвасабляюць праблемы залежнасці адзін ад аднаго і таксічнай гіперапекі. Яна не можа перастаць кантраляваць тых, каго любіць, а ён не можа перастаць падпарадкоўвацца і пачаць рабіць нешта сам.



«Уборка — дзіўны працэс: ты прыбіраеш стары бруд, каб вызваліць месца для новага броду».

Гамбал і Дарвін адлюстроўваюць дзяцей у сучасным свеце: іх інтарэсы, веру ў лепшае, дзіцячую непасрэднасць, гіперактыўнасць, іх праблемы і страхі. Напрыклад, страх перад будучыняй. Браты разумеюць, што ў свеце шмат праблем: ад глабальнага пацяплення да перанасялення і галечы, — і не ведаюць, што з гэтым рабіць. Некалькі разоў яны нават папракаюць бацькоў у тым, што іх пакаленне разбурыла будучыню для сваіх дзяцей. У перапынках паміж дзіўнымі прыгодамі Гамбал і Дарвін баяцца, што аднойчы ім давядзецца працаваць ва ўмовах, падобных на матчыны, што яны так і застаюцца беднымі, ды і глабальныя праблемы нікуды не падзенуцца. А потым яны зноў трапляюць у якую-небудзь вясёлую калатнечу і забываюцца на свае страхі. Гамбал і Дарвін вучацца жыць з гэтымі дум-

камі і імкнуцца нягледзячы ні на што знайсці сваё асабістае шчасце ў дзіўным і трохі страшным свеце. Шчасце знаходзіцца ў сяброўстве, гульнях, сям'і, а яшчэ ў дурных калатнечах, у якія героі пастаянна трапляюць.

Праблемы сучасных дзяцей таксама ўвасабляюцца ў аднакласніках Дарвіна і Гамбала: волат Гектар марыць стаць звычайнага памеру і жыць звычайным жыццём, але потым прымае сваю іншасць; піксельны персанаж з відэагульні па імені Оча, які змагаецца з прыступамі агрэсіі; рознакаляровае воблака Тобіас, які ўсё ніяк не можа змірыцца з тым, што грошы яго бацькоў вырашаюць не ўсё, і многія іншыя.

Таксама ў «Дзіўным свеце Гамбала» вельмі шмат разважанняў пра сяброўства, паразуменне і павагу адзін да аднаго. Гамбал, Дарвін і іх аднакласнікі яшчэ толькі вучацца сябраваць, кажаць «не», калі ім непрыемна, разумець і прымаць свае пачуцці, прымаць крытыку і вырашаць канфлікты мірным шляхам. Напрыклад, у серыі «Банан і ручка» (2 сезон, 6 серыя) Дарвін і Гамбал развязваюць сапраўдную вайну супраць свайго сябра Банана Джо, таму што той пагрыз ручку Дарвіна. Гамаол і Дарвін у адказ псуюць усе рэчы Банана Джо, усё даходзіць да сапраўднай патасоўкі, але потым героі разумеюць, што гэта было неразумна. Або серыя «Трэці лішні» (1 сезон, 3 серыя), дзе Гамбал і Дарвін вырашаюць, што ім патрэбны яшчэ адзін сябар, таму што ўдваіх гуляць не так ужо і весела, а па выніку гэты сябар сябрае толькі з Дарвінам і толькі за грошы. Дружба гэтая, вядома, хутка заканчваецца. Але затое праз гэтую сітуацыю галоўныя героі разумеюць, што ў чалавечых адносінах важныя не грошы, а пачуцці.





«Жыццё пражыць — не поле перайсці. Гэта падарожжа, у якім знаходзіш шмат новых сяброў. Пошук сэнсу — гэта фактычна і ёсць тое, што надае нашаму жыццю сэнс. <...> Сэнс жыцця складаецца ў тым, каб знайсці свой спосаб атрымліваць асалоду ад яго».

Гамбал і Дарвін пастаянна памыляюцца, расчароўваюцца, адчуваюць няёмкасць. На гэтым грунтуюцца многія жарты серыяла, але ж таксама вопыт герояў паказвае, што рабіць памылкі не так ужо і страшна. Ва ўсіх светах: і фантастычным, і рэальным.

Стваральнікі мультфільма спецыяльна падкрэсліваюць тое, што ў Гамбала і яго свету такія ж праблемы, як і ў нас. Не толькі з мэтай стварыць у гледача адчуванне блізкасці з героямі, але і каб паказаць, што гэтыя праблемы настолькі вялікія, што закранаюць нават фантастычныя светы.

«Дзіўны свет Гамбала» тым і дзіўны: скрозь неверагодны гумар і іронію ён увесь час нагадвае пра недасканаласць нашай рэальнасці, разважае над тым, як зрабіць свет лепшым і смяецца над тым, наколькі гэта складана, а часам і немагчыма. Гэта такі мультсерыял, які трэба пераглядаць па меры сталення, каб з кожным разам усё лепш і лепш разумець яго жарты і ўсё больш задумвацца аб тым, што схавана пад гэтым гумарам.

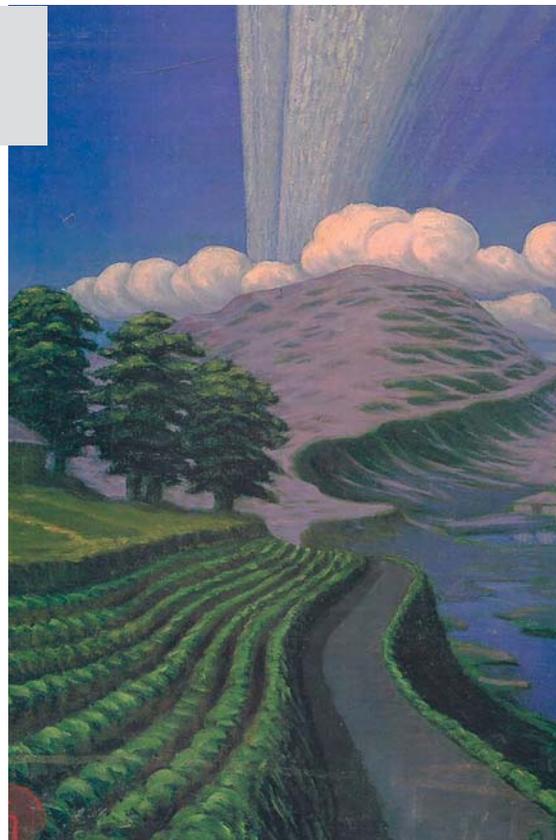
Прыемнага прагляду!

Антаніна Бабіна

Адчайная прага марыць

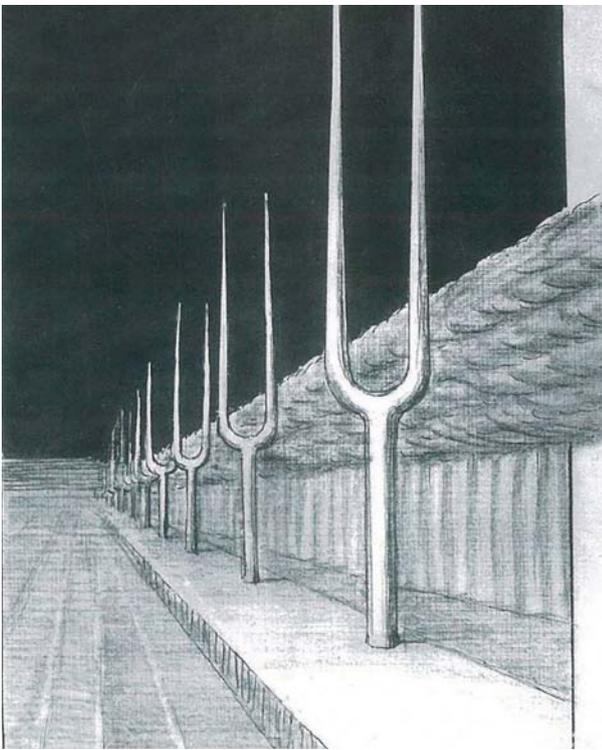
Сёлета споўнілася 60 гадоў з першага палёту чалавека ў космас. Калі Юрый Гагарын адправіўся на арбіту Зямлі, гэта быў неверагодны, пераломны момант у гісторыі ўсяго чалавецтва. Уявіце сабе, з якім захапленнем людзі сачылі за яго палётам, як хваляваліся. З таго моманту ўвесь свет зразумеў, што чалавеку ў космасе — быць. А што пасля пачалося!.. Сёння мы маем высакаякасныя здымкі нават іншых галактык, ведаем, з чаго складаюцца нябесныя целы, якая там атмасфера, тэмпература і гэтак далей. Зараз нават складана ўявіць, што менш чым сто гадоў таму чалавецтва амаль нічога не ведала нават пра бліжэйшыя планеты Сонечнай сістэмы. Затое такая няўпэўненасць дазваляла разглядаць фантазіі вучоных і творцаў: якіх толькі не было тэорый! У Беларусі таксама былі свае аматары космасу, але ж адзін з іх заўважна вылучаецца. Ці бачылі вы карціны беларускага мастака, прысвечаныя жыццю на Месяцы, Марсе, Юпітэры? Калі не, то вы, напэўна, не ведаеце Язэпа Драздовіча.

Хто такі гэты Драздовіч? Беларускі мастак, скульптар, этнограф, археолаг, педагог, пісьменнік першай паловы XX стагоддзя. Калі чытаеш яго біяграфію, становіцца незразумела, як адзін чалавек меў столькі інтарэсаў і энергіі ў кожнай галіне ствараць нешта каштоўнае. Але што сапраўды здзіўляе — гэта яго апантаная прага марыць. Па-за любой працай, ня-



гледзячы на цяжкія жыццёвыя абставіны, ён увесь час марыў пра тое, чаго чалавецтва ў той час яшчэ не дасягнула, — пра космас. Дзядзька Язэп апантана зачытваўся астранамічнай літаратурай, назіраў за начным небам, ствараў свае тэорыі, маляваў і — марыў. Як там, на іншых планетах? Ці ёсць там жыццё? Напэўна ёсць! Калі так, то якое яно? Язэп Драздовіч, акрамя вялікай колькасці работ на іншыя тэмы, паікнуў пасля сабе некалькі тэарэтычных работ і шмат артыкулаў па астраноміі, каля дваццаці рукапісаў з падрабязнымі апісаннямі «вандровак» па планетах Сонечнай сістэмы, дзясяткі (сотні?) графічных малюнкаў і карцін з касмічнымі сюжэтамі — унікальных не толькі для Беларусі, але і ўсяго свету таго часу.

Як водзіцца, яшчэ з дзяцінства Язэп адрозніваўся ад сваіх братаў і сястры неверагоднай летуценнасцю. Ужо тады ён заглядваўся на начное неба і распытваў братаў пра зоркі. Адказы яго, напэўна, не задавальнялі, і цікаvasць да космасу ўсё расла. Яшчэ падчас службы ў войску, у 1914 годзе,



Драздовіч дасылаў у рэдакцыю «Нашай Нівы» апісанні сваіх фантастычных сноў, у якіх ён вандраваў па планетах Сонечнай сістэмы. Найпадрабязнейшыя занатоўкі ён суправаджаў ілюстрацыямі, звяраўся з навуковымі звесткамі. Вядомыя сёння карціны касмічных сюжэтаў пачалі стварацца напачатку 1930-х гадоў па сюжэтах тых самых сноў на цёмным халодным паддашку, калі ў Язэпа Драздовіча не было грошай і працы.

Што бачыў мастак на Месяцы? Вось замалёўка прыроды: калі не зважаць на дзіўную форму гор, можна сказаць, што гэта просты зямны пейзаж — толькі Зямлю мы бачым у небе. А вось чароўны від з вышыні на месяцовы горад Трывеж: прамалаяваная футурыстычная архітэктара, а на фоне пазнаюцца горы з папярэдняй замалёўкі. І гарады (канешне, ёсць яшчэ!) у Драздовіча напоўнены побытам, маюць пэўныя ўзроўні тэхнічнага развіцця, архітэктару, свае адметныя рысы. Горад Арыяпаліс, напрыклад, прыкметна чысты, мае старую закінутую частку, чыгуначную станцыю дзіўнага выгляду. Усё дакладна занатавана і замалёвана ў рукапісе пра жыццё на Месяцы.

Сатурн выглядае зусім па-іншаму. Калі на Месяцы ўсё нейкае змрочна-туман-



нае, то тут колеры яркія і насычаныя. Месяцовыя жыхары амаль не адрозніваюцца ад зямлян, а вось сатурняне выглядаюць па-іншаму: невысокія, з вялізнымі ілбамі, круглымі вачамі без бялкоў і зусім бязвухія. Язэп Драздовіч, напэўна, больш за ўсё любіў сатурнян, бо яны ў яго вельмі шануюць прыроду і цікавяцца навукай. На захапляльным пейзажы выдаюць незямную прыроду зноў толькі незвычайныя формы ды нешта нязвычайнае ў небе — тут праз увесь небасхіл цягнуцца кольцы Сатурна. На кольцах, дарэчы, у Драздовіча таксама ёсць жыццё, і вельмі прадбачліва размешчаныя па іх краях слупы з перасцярогай, каб ніхто не зваліўся. І гэта толькі малюсенькая частка тых месцаў, па якіх «вандраваў» Драздовіч.

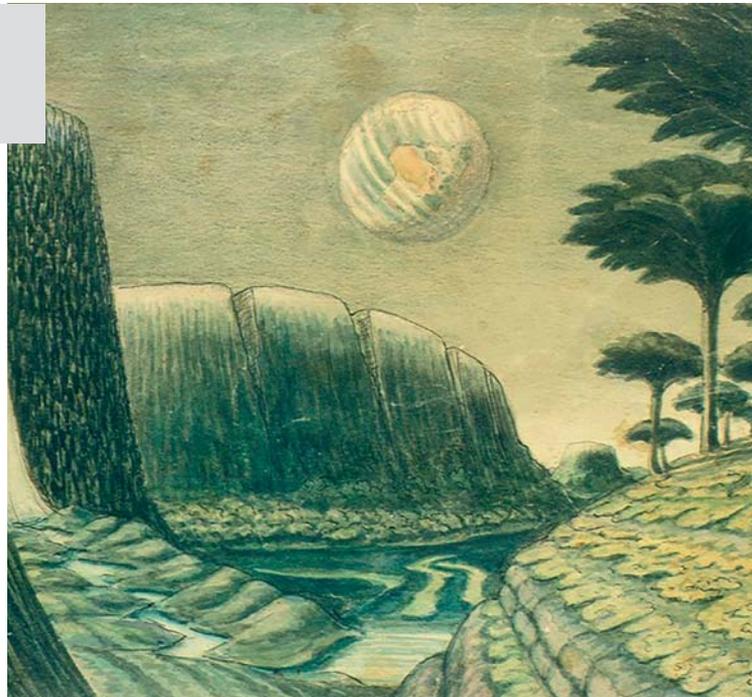
Па допісах з дзённікаў дзядзькі Язэпа складваецца ўражанне, што ён зусім не наўмысна прыдумляў свае гарады і пейзажы.

зажы, а сапраўды проста бачыў іх ва ўсвадомленых снах. Усвадомлены сон не такая ўжо і рэдкая з’ява, але ж бачыць так шмат і так дэтальна і мець магчымасць гэта ўсё дакладна перадаць — вось дзе выдатныя здольнасці. Сам Драздовіч называў свае вандроўкі «самнамбулістычныя сны», «палёты», «візіі», «магнетыстычныя сны» і г. д. Пасля «візіяў» ён звярнуўся з астранамічнымі фотаздымкамі і нібы знаходзіў на іх некаторыя геаграфічныя аб’екты са сваіх сноў. Другім разам нешта не знаходзілася, але тады Язэп лічыў, што проста трэба далей шукаць.

Як бы дзіўна ні выглядала ўпэўненасць Драздовіча ў тым, што ўсе яго «візіі» рэальныя, з чым нельга паспрачацца, дык гэта з тым, што яго мастацкія творы на гэтыя тэмы неверагодна цікавыя і таленавіта зробленыя. Калі ў мастацтве добра ўвасабляюцца мары мастака, то мы адчуваем іх, і хочацца марыць у адказ — працягнуць сюжэт, даведацца, што за межамі карціны, што гэта значыць. А што ёсць мэта мастацтва, калі не прымусіць чалавека марыць?

Пры жыцці большасць знаёмых Драздовіча пасмейваліся з яго тэорый, грошай ці вядомасці ён не атрымаў. А ў 1984 годзе раптам выйшла кніга Арсенія Ліса «Вечны вандроўнік», прысвечаная жыццю і творчасці Драздовіча, і яго работы прыцягнулі ўвагу шматлікіх мастацтвазнаўцаў і мастакоў. У 1991 годзе часопіс «Малодосць» надрукаваў вытрымкі з дзённікаў дзядзькі Язэпа. Хутка ў мінскім Траецкім прадмесці з’явіўся помнік вечнаму вандроўніку, адзіны помнік беларускаму мастаку на ўсю сталіцу.

У наш час у гонар Язэпа Драздовіча названыя вуліцы ў сямі гарадах Беларусі, Германавіцкі музей мастацтва і этнаграфіі (Віцебская вобласць). У роднай вёсцы мастака Пунькі Глыбоцкага раёна штогод праводзяць міжнародныя пленэры яго імя. У 2018 годзе ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі адбылася маштабная выста-



ва «Сусвет Язэпа Драздовіча», прысвечаная 130-годдзю з дня нараджэння мастака. Пра яго здымаюць фільмы і пішуць кнігі, а творы захоўваюцца ў музеях па ўсёй Беларусі і нават у Літве.

Язэп Драздовіч не дажыў да палёта Гагарына ўсяго сем гадоў, а да высадкі чалавека на Месяц — пятнаццать. Хаця можа гэта і да лепшага. Як бы ён адрэагаваў, калі б дазнаўся, што касманаўты знайшлі паверхню Месяца абсалютна безжыццёвай? Мабыць, яму наканавана было застацца адчайным летуценнікам. А мабыць, ён проста недастаткова далёка глядзеў? Наперадзе ў чалавецтва бясконцыя глыбіні космасу, напэўна, мы нешта яшчэ знойдзем і прыгадаем усіх адчайных летуценнікаў, а з імі і дзядзьку Язэпа.

«Я адзін, я кругом адзін, адзінокі. Я не маю, каму пакінуць гэтую працу пад апеку, дзеля выпуску ў свет. Дык дзеля чаго і каго я ўсё гэта пішу? А пішу... Не, я не адзінокі. Са мной думкі і сіла любові да творчай гармоніі Сусвету», — такімі словамі скончыў сваю кнігу «Небазнаўства» Язэп Драздовіч.

Пазнаёміцца з працамі Язэпа Драздовіча вы можаце на сайце Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі ў раздзеле «Калекцыя — Беларускае мастацтва XX ст. — Сусвет Язэпа Драздовіча».

Валянціна Красоўская

Два падарожжы

Сёння мы з вамі адправімся ў падарожжа па краіне Роднай мовы, уладарка якой — каралева Мова. У адрозненне ад многіх казачных каралеў, яна не хавае свае багацці ад людзей, а, наадварот, шчодро дорыць іх кожнаму, хто толькі захоча іх мець. Яе называюць Чараўніцай, бо няма на свеце нічога больш чараўнага за словы, што ў казках адчыняюць патаемныя дзверы, а на яве здольны чараўным чынам уздзейнічаць на нас.

Каралева Мова яшчэ і старанная гаспадыня — у яе краіне наладжаны добры парадак.

Сёння мы будзем крочыць па станцыях, дзе пастараемся спазнаць глыбіню і таямнічасць роднага слова.

Станцыя 1. Лексіка

Гаспадыня Лексіка разам з гаспадыняй Графікай падрыхтавалі для вас некалькі заданняў.

Заданне 1. Падабраць сінонімы:

- | | |
|-------------|------------|
| 1. убранне | 5. багацце |
| 2. смеласць | 6. дужы |
| 3. павага | 7. марыць |
| 4. мароз | 8. маланка |

Зоя Іванаўна Корсак, настаўніца беларускай мовы і літаратуры з Нясвіжа, прапануе нам выправіцца ў два падарожжы адрозу. Падарожнічаць мы будзем, па-першае, па Нясвіжы, а па-другое, па прасторах беларускай мовы.

Заданне 2. Падабраць антонімы да наступных слоў:

- | | |
|------------|-----------|
| 1. работа | 7. уверх |
| 2. здароўе | 8. святло |
| 3. праўда | 9. вада |
| 4. сябар | 10. добры |
| 5. цяжка | 11. юнак |
| 6. слабы | 12. плач |

Станцыя 2. Марфалогія

Заданне 1. Як бы вы назвалі адным словам таго, хто:

- самастойна навучыўся якойсьці справе?
 - любіць многа спаць?
 - бачыў пэўнае здарэнне на свае ўласныя вочы?
 - вельмі спакойны, ціхмяны, неактыўны?
 - часта ўступае ў канфлікт без важкіх прычын?
 - не мае сваёй думкі і лёгка ўспрымае пункт погляду іншых?
 - часта плача?
 - не мае меры ў ежы, пераядае?
- Да якога роду яны адносяцца?



Заданне 2. *Перакладчыкі*

Перакладаць з адной мовы на другую вельмі няпроста. Кожная часціна мовы хавае ад перакладчыка свае сакрэты. Ёсць яны і ў назоўніка.

Перакласці з рускай мовы на беларускую назоўнікі і вызначыць іх род у абедзвюх мовах:

Яблоко, боль, степь, крыса, живопись, тополь, запись, пыль, гусь, салат, лицо, полынь.

Станцыя 3. Фразеалогія

Заданне 1. *Закончыць фразеалагізмы:*

- | | |
|------------------------|-----------------|
| 1. Як гром... | 5. Матаць на... |
| 2. Як дзве... | 6. На сёмым... |
| 3. Хоць кол... | 7. Белая... |
| 4. З вялікага грому... | 8. Як кот... |

Заданне 2. *Падбярыце да рускіх фразеалагізмаў беларускія адпаведнікі*

1. Набитый дурак
2. С бухты барахты
3. Палец о палец не ударил
4. В кои-то веки
5. Два сапога пара
6. Из уста в уста
7. Олух царя небесного
8. Чёрт его знает

Поўная распрацоўка занятка і адказы на заданні



Станцыя 4. Наша малая радзіма — Нясвіж.

Пройдземся па асноўных сцежках гісторыі.

Бліц-апытанне «Гісторыя ў лічбах»

1. Які год лічыцца годам заснавання Нясвіжа?
2. Год пабудовы Слуцкай брамы?
3. У якім годзе была выдадзена кніга С. Буднага «Катэхізіс»?
4. У якім годзе прайшоў першы фестываль камернай музыкі «Музы Нясвіжа»?

Заданне 1. «Князі Радзівілы»

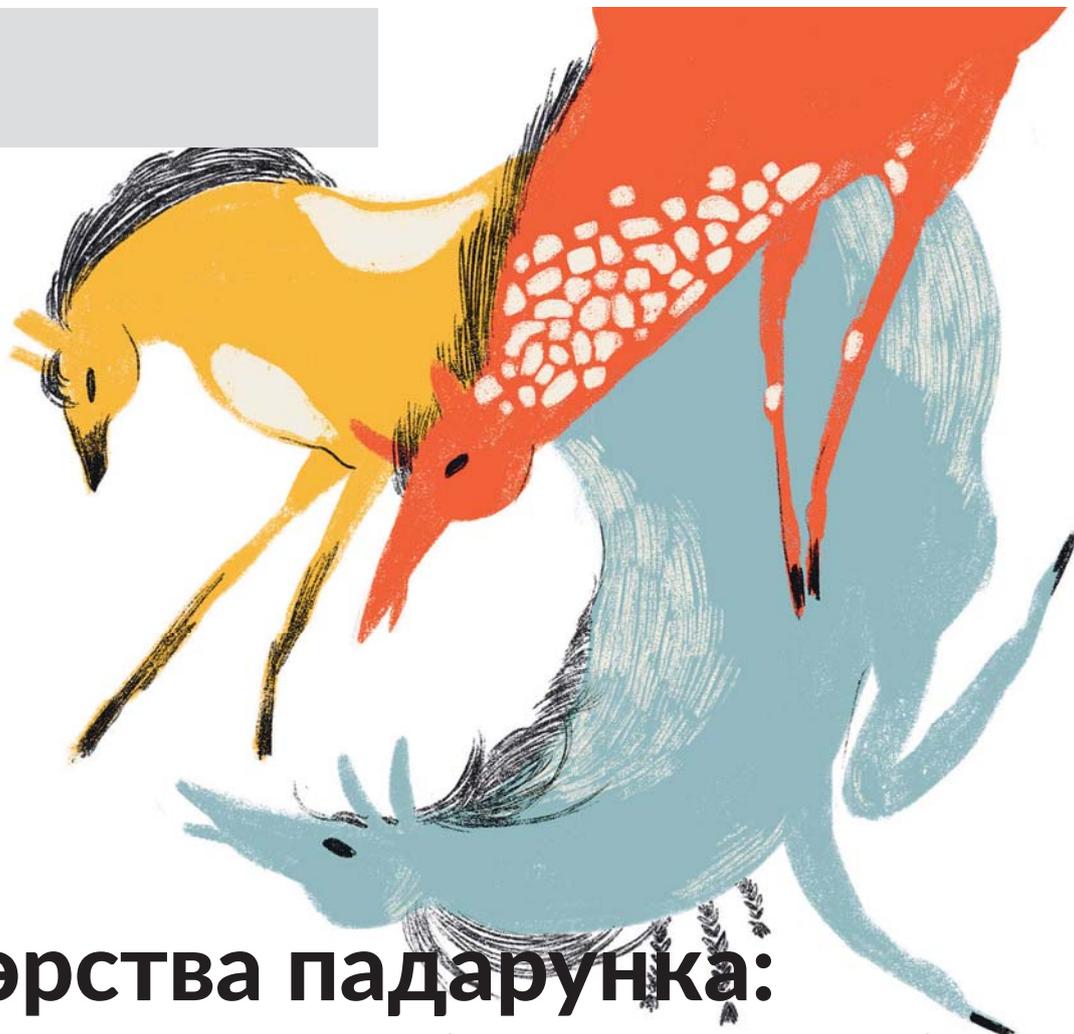
Лёс Нясвіжа звязаны са знакамітым княжацкім родам Радзівілаў. Так, многія прадстаўнікі мелі мянушкі. Давайце адновім гістарычныя звесткі і паспрабуем дапоўніць адпаведнай мянушкай:

- | | |
|------------------------------|----------------|
| А) Ян Мікалай Радзівіл | 1 Пане Каханку |
| Б) Мікалай Казімір Радзівіл | 2 Чорная Дама |
| В) Караль Станіслаў Радзівіл | 3 Барадаты |
| Г) Барбара Радзівіл | 4 Рыбанька |

Заданне 2. «Легенды Нясвіжа»

- | | |
|------------------------------|-------------------------------|
| А) Кляштар | 1. назва горада |
| Б) Мядзведзь | 2. «Чорная дама» |
| В) Балярына | 3. «Ах манастыр, манастыр...» |
| Г) Ліцвінка Барбара Радзівіл | 4. «Дуб і сасна» |

Зоя Іванаўна Корсак, настаўніца беларускай мовы і літаратуры Сярэдняй школы № 4 г. Нясвіжа



Майстэрства падарунка: сціслы даведнік

Не ведаю, як вы, а вось я, напрыклад, заўжды губляюся, калі трэба выбраць падарунак для кагосьці.

Асабліва для кагосьці з блізкіх. Менавіта для кагосьці з блізкіх — сяброў ці радзіны. Па-першае, хочацца падарыць штосьці сапраўды вартае, а па-другое, людзям, якія побач з табою досыць часу, здаецца, папэрадарыў ужо ўсё, што толькі можна. А апроч таго мае блізкія часта на прамое пытанне — ну што ж табе гэтым разам падарыць, што? — адказваюць шчыра і проста:

— Ды мне нічога і не трэба...

Што, канечне ж, дужа дапамагае. Кажуць, цяжэй за ўсё выбраць падарунак таму, у каго ўсё ёсць. Лухта! Цяжэй за ўсё парадаваць чалавека, якому нічога не трэба.

Падавалася б, лагічна было б кіравацца парадаю пра «нічога» і гэтае са-

мае нічога і падарыць. То бок забыцца на падарункі ўвогуле. Але мы не шукаем лёгкіх шляхоў! Ды і мне заўжды падавалася, што нашае жыццё занадта кароткае, радасцяў у ім не так і шмат. І калі адмаўляць сабе ў маленькай (а насамрэч вялікай) радасці парадаваць іншага чалавека — што гэта за жыццё-та будзе, пагадзіцеся.

Так што прапаную вам кароткі даведнік, выпрацаваны метадам спробаў і памылак. Парады, як выбраць падарунак для тыповых і закаранелых нехачухаў, мненятрэбаў і нунавоштаў.

Таму што цуды і святы ў сваім жыцці мы робім уласнымі рукамі.

Калі не зробім самі — іх у нас і не будзе.

А трэба, каб былі. Праўда?

1. Звярніце ўвагу на **тое, чым цікавіцца** ваш нехачуха. Самыя моцныя прыхільнасці схаваць, як-ніяк, немагчыма. Так што заўважайце! Аматыр Гары Потэра, верагодна, будзе рады прадмету, звязанаму з любімай кніжнай серыяй. Футбольны фанат парадуецца рэчам з сімволікай любімай каманды, а рыбак-заўзятар — чамусьці з экіпіроўкі. Заўважце, што падарунак зусім неабавязкова павінен быць нечым даражэзным і грандыёзным. Каштоўныя насамрэч менавіта ўвага і вашае веданне чалавека.

2. **Кніга.** Кажуць, гэта лепшы падарунак. І гэта сапраўды так — пры ўмове, што адрасат падарунка любіць чытаць. Можна нават падарыць электронныя кнігі для чыталкі — калі ведаеце, што чалавек звычайна чытае ў такім фармаце. Або, калі ваш сябар ці сваяк цікавіцца букіністыкай, можна нагледзець штось цікавае ў адпаведнай краме (тут, праўда, і самому варта быць у тэме).

3. Зрабіце **падарунак сваімі рукамі**. Можа быць, вы хораша малюеце? Лепіце? Вышываеце? Вяжаце? Робіце ўпрыгажэнні? Можа, складаеце вершы або пішаце музыку? Часам намалёваная ад рукі паштоўка або самаробная рамачка для фота будуць больш дарагія і блізкія сэрцу, чым любыя пакупныя падарункі. Бо ў такіх рэчах ёсць частачка вас, вашага клопату і любові да чалавека. І напамін пра вас, несумненна, будзе радаваць.

4. Правядзіце **час разам**. Пабуду зараз капітанам Відавочным, але блізкія людзі таму і блізкія, што — блізка. І хай мы ў шалёным тэмпе жыцця не заўжды можам быць разам, нельга

забывацца пра тое, як важна сумесна праводзіць час. Прадумайце візіт у музей, на літаратурную вечарыну або на майстар-клас. Галоўнае, каб тэма вам абаім падабалася. Зрэшты, у цяперашніх эпідэміялагічных умовах вам нават не абавязкова выходзіць з дома. Правесці ўтульны вечар за цікавым фільмам — чаму б і не? Галоўнае — разам.



5. **Ежа!** Вылучаю гэта ў асобны пункт, таму што людзі (сюрпрыз!) любяць есці. Ва ўсякім выпадку, большасць з іх. Калі ў дарагога вам чалавека ёсць любімы рэцэпт, чаму б не паспрабаваць прыгатаваць гэтую страву? Або спячы пірог да гарбаты, калі выпраўляецеся ў гасці? Нарэшце, можна проста набыць смачную шакаладку або любімы фрукт. Радасць забяспечаная! Адно, канечне, трэба ведаць, ці няма ў чалавека алергіі або іншых асаблівасцяў дыеты. І ўлічваць такія нюансы, калі рыхтуеце для кагосьці святочны абед.

6. **Сумесныя ўспаміны.** Пра гэта таксама часта забываюцца, выбіраючы падарунак. Але: блізкія людзі хочуць вас бачыць і часта сумуюць. Каб не сумавалі, чаму б не выбраць некалькі вашых удалых фота, асабліва тых, што звязаныя з лепшымі

ўспамінамі? І падарыць у рамках паасобку, у альбоме або ў калажы. Вы важныя адзін для аднаго, і таму важная ваша сумесная памяць.

7. **Сертыфікаты.** Калі нічога не дапамагае, можна прыгадаць, у якую краму чалавек часта завітае. Можа, купляе касметыку або смешныя шкарпэты? Можа, чакае, пакуль з'явіцца ў продажы канкрэтныя пазлы ці кнігі? А можа, торбамі носіць з крамы фарбы ды пэндзлі? Большасць папулярных крамаў на сёння дае магчымасць набыць сертыфікаты на розныя сумы. Многія можна ўжыць нават падчас замовы онлайн! Някепскі выхад, калі падумаць, але ўсё-такі сертыфікатамі лепей не злоўжываць (як па мне, дык нуднавата гэта).

З якой нагоды варта дарыць падарункі, спытаеце?

Як мне падаецца, з любой. Дужа няправільна саромецца сказаць «дзякуй» або «мне дужа важныя нашыя стасункі», бо пасля, не сказаўшы, будзеш толькі перажываць і мучыць сябе бясконцамі «калі б». Паўтаруся: жыццё занадта кароткае, каб не дарыць сваім блізкім любоў. З любой нагоды. Проста таму, што вам хочацца, каб нехта ўсміхнуўся. Проста таму, што нейкі чалавек для вас важны. Або проста таму, што вам хочацца кагосьці парадаваць.

Ключавыя навыкі тут, як мне падаецца, — уменне слухаць і адчуваць. Слухаць, калі чалавек распавядае пра тое, што для яго важна. Слухаць, калі чалавек дзеліцца нечым, няважна, горам ці радасцю. Адчуваць, калі ў чалавека цяжка на душы, каб дапамагчы яму несці цяжар.

Бо падарункі — не зусім пра тое, **што** вы дорыце. Нават, калі паду-

маць, зусім не пра тое. Гэта не абмен прыблізна адпаведнымі па кошыце прадметамі на дні нараджэння, не спроба «задобрыць» кагосьці, каб пасля атрымаць ад яго нешта ўзамен.

Справа ў **любові**. У жаданні, каб чалавеку побач было добра і ўтульна, каб ён узрадаваўся, хай сабе і на хвілінку.

Адна мая знаёмая — былая калега, калі дакладней — некалькі дзён хадзіла на працу паўз прыпаркаваны ля ліхтара ровар. Нечы чужы зялёны ровар з ярка-жоўтым клаксанам. Клаксан быў з вялізнаю трэшчынай — і знаёмай, якая любіць жоўты колер, яго стала шкада. Ёй, разумеецца, штораніцы так радасна было бачыць менавіта гэты клаксан (а часам і пагудзец у яго). І яна набыла новы клаксан для гаспадара ровара і павінула яго на раме са сціслай запіскаю — канечне, не назваўшыся.

Бо ёй не трэба было нічога за падарунак. Бо ёй было радасна ад усведамлення, што ў некага на зялёным ровары будзе гудзец вясёлы жоўты клаксан.

Толькі і ўсяго.

Але гэтага, як мне падаецца, досыць.

То любіце і дарыце любоў вакол сябе, калі ласка. Гэтак свет робіцца трохі лепшым. І мы ўсе — таксама.

Маргарыта Латышкевіч



КАЛІ Ё САБЕ і Б



НАВОК АЛ АЧЫЦЦА ТОЛЬКІ КЕПСКАЕ:

 ТАКОЕ ЧАСАМ ЗДАРАЕЧЧА
З КОЖНЫМ — І ГЭТА НАРМАЛЬНА!

ПРАБЛЕМЫ, СУМ, РАЗГУ БЛЕНАЦЬ — ... 
ЧАСОВІЯ РЭЧЫ, ЯКІЯ ТЫ АБАВ'ЯЗКОВА
ПЕРАМОЖАШ!

 КОЖНЫ СПРАЎЛЯЕЦЦА ПА-РОЗНАМУ:
ШУКАЙ СПАСАБЫ, ШТО СПРАЦУЮЦЬ
МЕНАВІТА ДЛЯ ЧЯБЕ!

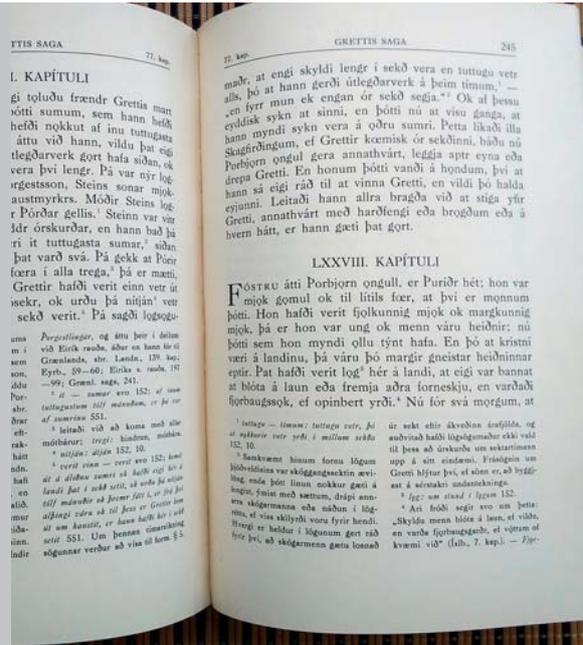
ГАЛОЎНАЕ — СТАВІЦЦА ДА 
СЯБЕ СА СПАЧУВАННЕМ І КЛОПАТАМ,
А НЕ З НЕГАТЫВАМ. ПРАЗ НЕГАТЫЎ
ЗМЕНИ Ў ДОБРЫ БОК НЕ АТРЫМЛІВАЮЦЦА.



КАЛІ МОЖАШ, ЗВЯРТАЙ УВАГУ НА
ІНШЫХ. МАГЧЫМА, КАМУСЬЦІ ПОБАЧ
ТАКСАМА ПАТРЭБНА ДАПАМОГА.
МАБЫЦЬ, РАЗАМ ВАМ СТАНЕ ПРАСЦЕЙ!

Ісландская сага. Частка 3.

Грэцір – ісландскі супергерой



1. Зойдзем здалёк — пагутарым пра сувеніры.

Што мы звычайна прывозім з падарожжа ў новую для нас краіну? Ні для каго не сакрэт, што адкажа большасць людзей. Магніцікі! О так, адна тыпныя магніцікі штампуюцца шматлікімі тысячамі (у лепшых традыцыях атакі клонаў) і захопліваюць лядоўні па ўсім свеце. Але давайце шчыра прызнаемся: разглядаем мы іх не тое, што рэдка, а, хутчэй за ўсё, наогул ніколі, і замест аздобы любімай хованкі з ежай атрымліваем чарговы пылазборнік.

Са сваіх вандровак я стараюся прывозіць знакавыя рэчы, рэчы, так бы мовіць, з душой. З Нямецчыны з цудоўнага горада Нюрнберга, радзімы слыннага Альбрэхта Дзюрэара (творчасцю якога я шчыра захапляюся), я прывёз гравюру, надрукаваную мною ўласнаручна на копіі сярэднявечнага друкарскага прэса ў доме гэтага самага Дзюрэара.

У Швецыі ў Старой Упсале (месцы, якое тысячу гадоў таму было сталіцай скандынаўскага язычніцтва) я займеў сапраўдны пітны рог. Піць з яго, праўду кажучы, тое яшчэ выпрабаван-

не, бо з вадкасцю ўнутры ён пачынае смярдзец, як мокры сабака. Але мець дома сапраўдны вікінгаўскі рог (але не той, які на шлеме, бо ў вікінгаў ніякіх рагоў на шлемах аніколі не было), пагадзіцеся, крута.

З Ісландыі я прывёз кнігу. І не абыякую кнігу, а «Сагу пра Грэціра, сына Асмунда», канешне ж, на ісландскай мове. Ададаў за яе процьму грошай, бо ададаць за так выданне 1936 года ў скураным пераплёце ахвотных не знайшлося. І я ніводнага разу не пашкадаваў пра гэтую пакупку. Бо з ванроўкі прывёз з сабой у Беларусь драбочак ісландскай душы. Ды й Грэцір — герой, а ў нейкім сэнсе нават супергерой, пра якога можна казаць бясконца. Чаму? Давайце разбірацца.

- Ці шмат у вас магніцікаў на лядоўні?
- Што б цікавага вы самі параілі прывезці за межніку з вандроўкі ў Беларусь, акрамя вырабаў з саломы і гліны?



2. Жыццё Грэціра, альбо экшан нон-стоп.

Хто такі Грэцір? Тут меркаванні разыходзяцца. Хтосьці скажа, што ён проста шалёны неадэкват, што жыў у канцы X – пачатку XI стагоддзя, для якога анічога святога не было, а хтосьці і супергероем назаве. Карацей, персанаж неадназначны, што, уласна, і робіць яго асабліва цікавым.

З самага дзяцінства ніхто не мог даць Грэціру рады. Сказаць, што хлопец быў непаслухмяным, — не сказаць нічога. Папрасілі яго папасвіць гусей — ён бедным птушкам галовы паадкручваў, папрасіў бацька пачухаць сабе спіну — Грэцір «пачухаў» яе да крыві. І толькі маці ён слухаўся (і тое не заўжды), бо толькі тая яго і любіла. Тады вырашылі яго паслаць «у людзі», на альцінг, агульны сход ісландцаў, дзе тыя вырашалі ўсе свае праблемы. Ці хтосьці нешта скраў, ці нехта некага абразіў або пабіў, ці грэнландская палярная акула не ўрадзілася сёлета, а таму няма як хайкарль гатаваць — усе праблемы вырашалі разам на тым сходзе. Ды толькі свой нораў Грэцір паказаў, нават не дайшоўшы да аль-

цінга, калі забіў аднаго са сваіх спадарожнікаў. А таму на альцінгу Грэціра аб'явілі па-за законам, а гэта азначала, што кожны, хто яго ўбачыць, меў права беспакarana пазбавіць Грэціра жыцця.

Не буду падрабязна пераказваць сюжэт сагі, спынюся толькі на ключавых момантах. Пасля аб'яўлення па-за законам Грэцір вымушаны быў збегчы ў Нарвегію. Там ён праславіўся як герой, бо перамог прывід Кара Старога і ў выніку атрымаў меч з ягонага кургана. Але і са звычайнымі людзьмі біцца не забываўся, таму ізноў мусіў вярнуцца ў Ісландыю. І там паміж бойкамі з крыўдзіцелямі ці проста тымі, хто трапляўся пад гарачую руку, не забываўся геройстваваць: напрыклад, перамог жывога мерцвяка Глама. Хаця апошні перад смерцю Грэціра пракляў, і герой стаў баяцца цемры. Далей Грэцір ізноў выпраўляецца ў Нарвегію, потым вяртаецца дадому, а ў канцы сагі яго падступна забіваюць.

Узнікае лагічнае пытанне: а што ў Грэціры наогул станочага? Бацькоў не слухаўся, чапляўся да ўсіх абы прычапіцца, пазбавіў жыцця процьму чалавек, большую частку жыцця быў аб'яўлены па-за законам... Па апісанні — дык самы сапраўдны рэцыдывіст. Неверагодна, але факт: у Ісландыі ён лічыцца вельмі нават станочым героем. Як так атрымалася?

- **А ці быў у беларускай літаратуры наш Грэцір, гэтакі ж неадназначны?**
- **Як вы думаеце, чаму ісландцы любяць Грэціра?**

3. Дык можа не такі ён і кепскі, гэты Грэцір?

На самай першай лекцыі па міфалогіі рамана-германскіх народаў я кажу сваім студэнтам, што ніколі нельга разглядаць старажытныя творы з пункту гледжання сучаснага чалавека. Іначай большая частка старадаўняй літаратуры падасца нам, мякка кажучы, незразумелай. Таму, калі мы імкнемся зразумець сярэднявечную ісландскую сагу, мы і думаць мусім як сярэднявечныя ісландцы. Таму што рэчы, зразумелыя ісландцу той эпохі, сучаснаму беларусу будуць здавацца дзіўнымі ці нават амаральнымі. І наадварот. Сучасных аматараў хадзіць з голымі галёнкамі ў самыя лютыя маразы праз моду на падвароты насельніцтва Ісландыі XI стагоддзя ўспрыняло б як, скажам так, не зусім разумных.

Тое ж самае і з Грэцірам. Ён непаслухмяны. Але гэта азначае толькі тое, што ў яго заўжды ёсць уласнае меркаванне, ён не ідзе слепа за шэрым натоўпам. Ён помслівы. Але і стаўленне да помсты ў тыя часы было іншым. Цяпер помсталічыцца грахом, чымсьці адназначна адмоўным. А ў ісландцаў нават прымаўка была *þrællinn hefni er argr aldri*, што можна перакласці як «Наватраб, і той помсціць, і толькі не да мужык — ніколі». Помсціць было не проста дапушчальна — помста была падмацаваная традыцыяй, грамадскай нормай. Яна была патрэбная, каб цябе баяліся, каб наўпрост выжыць, бо зрабіць гэта ў не вельмі гасцінных і прыдатных для існавання ўмовах Ісландыі было тым яшчэ чэленджам. Адсюль і колькасць людзей, загубленых Грэцірам: альбо перамога ён, альбо — яго.

Пры гэтым Грэцір яшчэ і вельмі кемлівы. Каб адолець берсеркаў, галаварэзаў таго часу, ён не кінуўся на іх

адразу, рызыкуючы жыццём, а спачатку напаіў. Разумна? Канешне! Узгадаем яшчэ і тое, што Грэцір — някепскі скальд (а значыць, інтэлектуал свайго часу). Падчас вандроўкі ў Нарвегію герой не раз забаўляўся тым, што складаў ніды — здзеклівыя вершыкі — пра сваіх спадарожнікаў. А для гэтага патрэбны талент, і не малы, і веданне літаратурнай традыцыі, не самай простаі.

Грэцір — **выгнаннік**, праз што мы яшчэ болей перажываем за яго. Чытачу яго насамрэч шкада, бо Грэцір — герой мужны, але вельмі **няшчасны**. Дый забілі яго не ў сумленным двубоі, а пры дапамозе магіі, накінуўшыся цэлым натоўпам. Грэцір, знясілены праз хваробу, нават з падлогі быў не ў стане падняцца, і ўсё ж змагаўся да канца. І загінуў як сапраўдны герой.

Дык вось, калі паглядзець на Грэціра вачыма не сучаснага чытача, а ягонага сучасніка, ён паўстае перад намі не ў такім ужо і адмоўным вобразе. Галоўнае — ён жывы, са сваімі перажываннямі, хібамаі і няўдачамі. За гэта яго і любяць у Ісландыі.

Гэткімі ж жывымі, чалавечнымі, са сваімі хібамаі перад намі паўстаюць і скандынаўскія багі ў шэдэўральным зборніку «Паэтычная Эда». «Чалавечныя багі?» — здзівіцеся вы. — «Як такое можа быць?»

Можа, верце слову скальда.

Але пра гэта — у наступнай сазе.

Яўген Папакуль

- Каго б вы назвалі беларускім літаратурным **супергероем**?
- Ці перажываем мы за яго так, як **ісландцы** — за Грэціра?

Цудоўны агарод

Хачу такі я агарод,
Каб быў заўсёды поўны рот.
Каўбасы каб раслі на градках,
Цукеркі, чыпсы, шакаладкі,
Звісалі б з дрэваў мармеладкі.
На пнях раслі каб лімананды,
Я быў бы ўвесь занадта рады.
У кустах шукаў бы я пячэнне,
Абмокваў бы яго ў варэнне.
Салодкае б жыццё настала,
Але і гэтага мне мала.
Пірожных шмат хачу паесці,
На лавачку сваю прысесці.
Хачу пельмені, булкі, жвачкі,
Арэшкаў бы вырошчваў пачкі.
Такі цудоўны агарод
Хачу сабе я круглы год!
Але, на жаль, зубоў шкада,
Бо будзе ім тады бяда!

Арцём Шылавец,
6 клас, Клясціцкая дзіцячы сад-сярэдня
школа імя У. А. Хамчаноўскага
Расонскага раёна

Незабыўныя моманты майго дзяцінства

Кожны чалавек ад свайго нараджэння і да самай смерці піша сваю гісторыю, якая называецца адным словам — біяграфія. У кожнага яна свая, адметная і непаўторная.

Адны становяцца знакамітымі на ўвесь свет, і іх біяграфія вядомая кожнаму. Іншыя ж могуць проста раскаваць нешта са свайго жыцця.

Менавіта гэта зараз зраблю і я.

Нарадзілася я ў вёсцы Літва, што за Палачанамі. Мая маці працавала на заводзе прыбіральшчыцай. А бабуля была на пенсіі, выконвала (калі можна так сказаць) ролю нянькі. Сапраўдны бацька пакінуў матулю, калі я была маленькая. Таму я зусім яго не памятаю.

У два з паловай годзікі пайшла, як і большасць дзяцей, у дзіцячы садок, які знаходзіцца і зараз у Беразінску. Там знайшла сабе вельмі шмат сяброў.

Бывала і такое, што жаданне ісці ў садок знікала. Вельмі выразна памятаю адзін выпадак: матуля вядзе мяне за руку, а я плачу, кажу, што не хачу туды. Калі ж мы прыйшлі ў садок, я тулілася да яе, плакала, абдымала і не пускала. Тады яшчэ не разумела, што матулі трэба на працу. І вось тады, калі маю ўвагу перацягнула выхавацелька, мама ціхенька знікла. Было неяк крыўдна, калі я не знайшла яе ў калідоры. Але нічога не зробіш.

Ёсць яшчэ некалькі выпадкаў з майго дзяцінства, якія прыходзяць зараз

на ўспамін. Пра іх я і раскажу як мага дакладней.

Гэта было яшчэ перад дзіцячым садком. Са слоў маёй матулі, у мяне існавала нейкая мяжа. Калі матуля са сваёю сяброўкаю прагульваліся па прысадах, то бралі мяне з сабой. Аднойчы Вольга (так звалі прыяцельку мамы) пазвала нас да грушкі, што расла ў канцы вёскі. Матуля згадзілася і, узяўшы мяне на рукі, пайшла. І вось толькі даходзім мы да ваколіцы, як я пачынаю моцна плакаць. Мяне хацелі перанесці, супакойвалі, але я ўсё роўна плакала. Тады матулі з Вольгаю прыйшлося вярнуцца.

Быў таксама падобны выпадак, калі мама праводзіла свайго сябра на аўтобусны прыпынак. Даходзім мы да канца вёскі, я спыняюся, матуля таксама. Сябар, які не зусім разумее, чаму мы спыніліся, пытае: «Што здарылася?» На што маці адказвае: «Віка далей не пойдзе. Плакаць будзе. Ідзі адзін».

Большасць сваіх успамінаў я пакінула там, у мінулым. Ім там самае месца. Цяпер жа, калі хочацца ақунуцца ва ўспаміны, я прашу маму прыгадаць што-небудзь цікавае. І яна раскавае і раз, і два, а то і дзесяць.

Расла я вельмі кемлівай і добра разумела тое становішча, у якім мы знаходзіліся. Не, усё было добра. Акрамя матэрыяльнага дабрабыту. Прыходзячы ў магазін, я магла доўга глядзець на нейкую цацку. Потым, падыходзячы да матулі, брала яе за руку і, зазірнуўшы ёй у вочы, казалася: «Мы купім пазней, калі з'явіцца грошы. Праўда, мама?» Яна згаджалася са мной, і мы ішлі дадому. Але гэта не азначае, што цацак у мяне не было.

«Як у цябе тады гарэлі вочкі, калі я купляла табе тое, што ты хацела», — успамінала матуля, абдымаючы мяне.

Мне споўнілася шэсць... На ўспамін

прыходзіць выпускны ў дзіцячым садку. Тады я не разумела, што зусім хутка расчыняцца перада мною новыя дзверы — у школьнае жыццё.

Першага верасня... Менавіта гэты дзень запамінаюць як бацькі, так і самі дзеці. Настаўнікі, вучні... Усе прыгожыя, з кветкамі. Мноства незнаёмых для мяне людзей.

Наша «групка», якая захавалася з дзіцячага садка, стаяла ў першым шэрагу. Хацелі, напэўна, каб усе нас бачылі.

Лінейка скончылася, і першакласнікаў павялі ў клас. Тут мы падзяліліся на паралелі. Сфарміравалі два класы: «А» і «Б». Я трапіла ў «Б» клас, дзе навучанне вялося на рускай мове, а ў «А» — на беларускай.

Наталля Паўлаўна (так звалі нашу настаўніцу) павіталася з намі яшчэ раз і пасадзіла за парты. Я сядзела і назірала ўважліва за чалавекам, які цэлы год, а можа, і два, і тры будзе з намі.

Дакладна апісаць яе не змагу, але паспрабую. Гэта была добрая жанчына гадоў каля сарака на той момант, з кароткімі цёмна-чырвонымі валасамі і цёмнымі вачамі, не вельмі высокая, але і не скажаш, што нізкая.

Гэты складаны і адначасова лёгкі працэс



— вучоба... Чытанне, пісьмо, лічэнне. Ужо не памятаю дакладна, як гэта было.

Аднойчы, калі мне казалі нешта чытаць, я сядзела і глядзела на літары, што былі ў кнізе. Чытала, робячы вельмі шмат паўз. І ў нейкі момант адчула, што ўсё плыве. Я заплакала. Настаўніца падышла да мяне, пачала супакойваць, гаварыць, што ўсё будзе добра.

З правапісам у мяне таксама былі свае цяжкасці. Здаецца, што можа быць цяжэйшым? Напісаць прыгожа, каб слова было пад словам. І ні адзін сантыметр управа, бо не ўлезе.

Мабыць, гэты выпадак быў ужо ў другім класе.

Тады ў нас выкладала ўжо другая настаўніца. Нэла Расціславаўна — высокая жанчына, худая, з валасамі колеру попелу. Яна была ў меру добрая, у меру строгая.

У шытку па рускай мове чырвоным стрыжнем было напісана, як раз помню: «Не жывут ужи, где жывут ежи». І трэба было гэта напісаць на новым радку. Літарка пад літаркай...

Села я за стол дома, пішу. Занадта шырока атрымалася... Эх, за мяжу вылезла гэта слова «ежи». Падышла да матулі, спытала, ці прыгожа напісала. Маці сказала, што добра. А на наступны дзень мне прыйшлося перапісваць гэту работу некалькі разоў, бо вельмі ж моцна крычала на мяне настаўніца.

Больш цікавых выпадкаў са свайго пачатковага школьнага жыцця я не памятаю, таму адразу перанясус вас, чытачоў, у шосты клас, калі ўсё кардынальна змянілася.

Летам, якраз перад шостым класам, матуля пазнаёмілася з маім цяперашнім бацькам, добрым мужчынам, які адслужыў у арміі і атрымаў званне капітана.

Адзінаццатага лістапада яны заключылі шлюб, і было прынята рашэнне аб тым, што мы пераедзем да яго ў Мянюткі, што недалёка ад Маладзечна. Але, каб змяніць месца жыхарства, мне трэба было змяніць і школу, бо я вельмі часта ездзіла сюды-туды: то да бацькоў вечарам на аўтобусе, то зноў у Беразінскае ў музычную школу. Праз гэта мае адзнакі «з'ехалі» ўніз. Хто ж доўга вытрымае такое?

Вось так я ў сёмым класе апынулася там, дзе зараз вучуся, — у Маладзечанскай сярэдняй школе №4. Было вельмі складана перамяніць сябе на новы лад, бо ў трэцім класе дзве паралелі аб'ядналі ў адзін клас, а навучанне вялося на беларускай мове. Усе прадметы, акрамя інфарматыкі, рускай мовы і рускай літаратуры, выкладаліся на беларускай мове. Таму было складана перамяніць свае звычкі.

Спачатку я перакладала ўсё на беларускую мову, старалася запомніць фармулёўку ўжо даўно знаёмых мне правіл на рускай мове. А потым неяк прывыкла.

Вось так адна ціхая дробязь здольна перавярнуць усё жыццё дагары нагамі. І я вельмі рада таму, што гэта здарылася, бо хто ведае, што было б, як склаўся б мой лёс далей.

Кожны чалавек сам піша сваю гісторыю, сустракаючы і губляючы розных людзей. З некаторымі аб'ядноўвае сваё жыццё і пражывае яго так, каб было што пакінуць нашчадкам, каб было пра што расказаць. І, калі пашанцуе, пакінуць сваю спадчыну, свой адбітак у гісторыі роднага краю, сваёй Бацькаўшчыны...

Вікторыя Вярбоўская, 10 клас,
Маладзечанская сярэдняя школа № 4

ПРАВІЛЬНЫЯ вершы, або ЗАРЫФМАВАННЫЯ ПРАВІЛЫ

ЧАМУ ТАК?

Маша ў сшытку напісала —
Гэта ўсім засвоіць
Назаўсёды трэба:
Стас *ілгаў*, Алена *лгала*,
З хлебам *аржаным*
І да *ржаного* хлеба.

А чаму, мо' хто з вас скажа,
Напісала гэтак Маша?

З І ЦІ БЕЗ І?

Калі словы на мг, мк і мч пачынаюцца,
То да іх наперадзе і прыстаўляецца
І правільна трэба пісаць:
Імгненне, імкненне, імчаць.

А пасля прыставак на гук галосны
І перад м знікае.

Малы і дарослы
Пры пісьме не павінны ўжо ў тым
памыляцца,
Што патрэбна «памкнуцца» пісаць і
«прымчацца».

Анатоль ЗЭКАЎ



Запаляр'е

Глава 2. Расколіна

Паліна Каралева

Крыстафер уваліўся ў хату Лазара раннім прыцемкам. — Географ быў узрушаны. Ён шумеў у сеньях, нібы снежны сход пасярод нямой раніцы, і разбудзіў экспедыцыю. Спрасонку Вінсант вырашыў, што была сярэдзіна ночы, таму што вокна ў пакоі так і не з'явілася. Але Саламон салодка пацягнуўся, тузануў хвостом і пхнуў дзверы магутнымі лапамі. Белыя кіпцюры пакінулі на дрэве шэранькія драпіны. Са сталовай цягнула марознай раніцай, шторы захрабусцелі свежасцю. Квадрацікі мазаічных вокан абдрапаў мароз, які зазіраў знадворку і дыхаў праз шчыліны — напрошваўся ў госці. Хутка Лазар накарміў

печ і прагнаў холад. Стары клікаў удзельнікаў экспедыцыі да стала.

— Сёння вы больш незадаволены, чым звычайна, — адзначыў ён і пакінуў перад пілотам талерку з кашай. Бледная, без паху масла, яна выклікала толькі разладжанне жывата Мацака, які прывык да сытнай ежы. — Дрэнна спалі?

— Спаў цудоўна, — Джэк скупіўся на словы. Ён сапраўды ўстаў не з той нагі. Праўдзівей, яго пабудзілі. — Але ад лішніх хвілін сну нічога б з гарамі не здарылася.

Пілот незадаволена і быццам пакрыўджана паглядзеў на Крыстафера. Вучоны праглынуў кашу, нібы залпам выпіў стакан вады. Яго зусім не цікавіў смак. Ён спяшаўся пабачыць рэльеф поўначы.

— Калі раніца пачалася з дурнога, — Рос памешваў нясмачнае сьнеданне, — чакай бяды і далей.

— Блазнота, — умяшаўся прафесар Дэла, — усё ідзе ад нас саміх.

Саламон, гэты стары сабака, пашчанычы аблізваўся на пячэнне прафесара. Той разломваў са-

лёны крэкер і апускаў руку пад стол. Вінсант глядзеў скрозь пальцы на гэтую карціну — усю раніцу ён думаў толькі пра белае пяро, якое знайшоў учора. Перашкодзіў хлопчыку рэзкі гук: Крыстафер дастаў альпінісцкую амуніцыю. Географ быў гатовы да подзвігаў.

— Лазар, ці ёсць ў тутэйшых гарах пячорныя сістэмы? — Рос першы адмовіўся есці нясмачную кашу і павярнуўся да прафесара Дэла. — Я бачыў з верталёта харошанькі мыс, будзе лёгка падняцца з амуніцыяй, зможам узяць нават пераносную грубку. Калі ў гарах ёсць пячоры, выгадна разбіць лагер у адной з іх, каб ашчаджаць час на вяртанне ў паселішча.

— Пячоры ёсць, — адказаў стары. Ён прывык да ежы без смаку, а вось сухары чужынцаў былі як камяні для ягоных зубоў. — Недалёка ад таго мыса якраз знойдзеце адну. Калі яшчэ жыхары Сошы хадзілі ў горы, увесь час рабілі там прывал, перачэквалі непагадзь.

— Хадземце! — абурыўся географ. Ён узваліў заплечнік на плечы, зашпіліў страхавачны пояс. І ўсё роўна прастаяў каля ўвахода яшчэ з дзесяць хвілін, чакаў таварышчаў, якія знарок марудзілі. Яны быццам вырашылі правучыць Крыстафера.

Лазар і Саламон правялі экспедыцыю да падножжа гор. Рос лёгка ўскараскаўся па абледзянелай сцяне. Ён быў доўгі як кій, здаваўся худым, але пад цёплым адзеннем грэліся жылістыя рукі. Агрубелыя пальцы альпініста былі ў мазалях, і Вінсант не любіў, калі той ускудлачваў яго валасы: ён не разлічаў сілы і вырываў некалькі валасінак. У самага мыса фігура Роса зрабілася белава-тай, як туманны востраў. Пачулі звон сталёвага калка — яго ўбівалі малаткам у лёд. Зверху скінулі вяроўку.

Крыстафер узяўся за яе першым. Ён часта саслізгваў, пужаў прафесара Дэла, але Джэк ішоў услед і страхавалі географа. Саламон пера-

носіў нудоту: выкапаў у снезе яму, улёгся спінай да ветру. Сумёт астрогам ахоўваў ад з'едлівага подыху паўночнага свету. Вінсант таксама нудзіўся, чакаў сваёй чаргі, каб падняцца на мыс, і Саламон пачаў размахваць хвостом, забяўляець хлопчыка. Нарэшце бацька паклікаў хлопца да падножжа, апрануў грудную абвязку, праверыў металічныя платформы на абутку і адправіў на вяроўцы.

— Трымайся мацней, — папярэдзіў прафесар. Саламон з цікавасцю сачыў за імі.

Падымацца ўздоўж касой сцяны льду не было страшна. Вінсанта бралі ў экспедыцыі з ранняга дзяцінства, ён быў звыклы да прыгод і дысцыпліны. І зараз, пакуль цяпаўся на вяроўцы, адчуваў толькі калючы вецер, які тут, на версе, быў мацнейшы. Вецер сцягваў з мыса снежныя пласты, раскрышваў іх у палёце і скідваў уніз, нібы жмені солі. Вяроўку ледзь пагойдвала. Хлопчыку было нудна, ён хацеў гушкацца як на тарзанцы, але паслухмяна цярэў будзённыя абавязкі і чакаў, пакуль яго зацягнуць наверх.

Прафесар Дэла затрымаўся на вісу. Ён пабачыў асабліва прыгожы ракурс на вёску і дастаў з-пад курткі альбомчык. Эскіз быў амаль гатовы, калі тоўсты драўляны аловак упаў уніз, пад лапы Саламона. Трымаць такі інструмент у дзябёлых пальчатках, што на-



гадвалі чарапашы панцыр, было нязручна. Сабака глуха забрахаў, пабяцаў вярнуць чужую рэч. Зверху Рос папярэдзіў прафесара спяшацца.

З мыса Соша здавалася зусім невялікай. Вока чаплялася за касыя хаты ў апошняю чаргу. Але сонца павуціннем падала на пагоркі і горныя ланцугі. Пячора, пра якую казаў Лазар, знайшлася недалёка. Крыстафер агледзеў яе і вырашыў, што гэта было добрае месца для начлегу. Цяжкія заплечнікі, пераносную печ і палаткі пакінулі пад каменнай сцяной, а самі пайшлі пабачыць снежны краявід.

Падлёдныя горы скоўвала льдом унізе, пад нагамі, на глыбіні шасцісот метраў, і ў сініх камянях магчыма было ўгадаць роспіс чужаземных вятроў. Вучоныя трымаліся паводдаль адзін ад аднаго, але прыглядвалі за таварышамі. Джэк здзівіўся моцы тутэйшага ветру — ён не ўяўляў, як мог просты верталёт перамагчы прыродны дых. Зрэдку прыходзілася змяняць маршрут.

Крыстафер разняволіўся ў гарах, стаў дабрэйшым. Географ дыхаў мірна і глыбока, часта ўсклікваў нешта захопленое. Калі за нізкім храбтом, які вырываўся з учэпістых лап ледзяной кары, з'явілася велізарная гара, рэзка высокая, што аж кранала аблокі, ён зусім спыніўся, перастаў дыхаць. Вучоны напружана ўглядаўся ў падножжа гары. Нечакана вусны тузануліся, і Крыстафер заўсміхаўся, як дзіця.

— Гэта безыменная гара, — ён паказаў на велічэзны схіл, — а пад ёй чорная расколіна. У мінулым годзе я чуў пра гэтую шчыліну ад знаёмых вучоных, яны так і не змаглі падысці да яе з-за непагоды. А я змагу!

Крыстафер прытрымліваў акулары і ўвесь час глядзеў на безыменную гару. Яна здавалася цэнтральнай падпоркай нябёсаў, быццам менавіта тут пачынаўся і заканчваўся небасхіл, быццам тут, вакол каменнай вяршыні, якая

хавалася ў аблоках, быў цэнтр свету.

— Хочаш зараз ісці да яе? — Рос недаверліва аглядзеў горныя храбты вакол. Яго катаваў непакой.

— Не, — на шчасце, адмовіўся географ. Ён рэзка нахмурыўся, стаў сур'ёзным. — Бузде сход.

Снег быццам паслухаў Крыстафера. Нешта зашоргала ў аблоках, ціха бухнула. Сумёты ўзгорбіліся, нібы велізарныя краты павысоўвалі спіны на паверхню, і папаўзлі ўніз. Старое пакрывала снегу трэскалася, калолася на белыя дошкі, потым расшчэплівалася і ператваралася ў безупынную масу. Белыя хвалі падскоквалі на ўступах, цяжка абрыналіся на схілы і зноў саслізгвалі да падножжа, набіраліся моцы. Снежны пыл уздымаўся высока над эпіцэнтрам, праследаваў лавіну, як дакучлівы рэпарцёр. Вакол гудзела, рэха расхістала сцэжку экспедыцыі, сэрца Вінсанта сціснулася ад страху, поўнага глыбокай па-



шаны. Хлопчык адкрыў рот і глядзеў на гэтае велічнае і небяспечнае відовішча. Яму здавалася, што неба і зямля зараз памяняюцца месцамі. Думалася, што гэта літасферныя пліты скрыгталі і стукаліся. Снег, які скаціўся з безыменнай гары, зжэрла чорная расколіна.

Зараз пабачыць шчыліну хацелася нават Росу. Прафесар Дэла маляваў бездань у альбоме. Ён быў навучаны браць з сабою запасныя алоўкі.

— Такое адчуванне, нібы гэтая расколіна — нейкая мяжа, — прабарматаў ён, — яна цягнецца ўздоўж усяго падножжа гэтай гары.

— Калі так, то гэтая гара сапраўды не хоча, каб мы ішлі да яе, — Джэк быў пахмуры. Пілоту не падабалася ідэя падбірацца да бездані. Лавіна напужала нешта ўнутры яго, і позірк Мацака зрабіўся яшчэ больш суровым.

— Пакуль не пойдзем, — папярэдзіў Крыстафер, — набліжацца да месца сходу небяспечна. Можа, заўтра...

Вінсант разумее, наколькі гэта было небяспечным заняткам, калі нават географ вырашыў пачакаць з марай. Хлопчык затрымаўся на краі прыроднай сцежкі, якая спіраллю ўзвівалася да верхавіны скалы з тупым верхам. Ён заглядзеўся ўніз, дзе шмат маленькіх прыгоркаў і выступаў замянялі падножжа і дзе пачыналіся другія, больш дробныя ўзгоркі. За імі чарнела тая самая расколіна. Калі б Вінсант спатыкнуўся, ён скаціўся б да бездані і застаўся ў цемры. Хлопчык паспяшаўся да бацькі. Абодва нагналі астатніх.

Мужчына крочыў лёгка, нібы гэта быў шпацыр. Яму не даводзілася высока паднімаць ногі, і цёплае адзенне не здавалася цяжкім скафандрам. Прафесар хіба толькі не заклаў рукі за спіну, але галавой круціў, азіраўся. Вінсанту дарога давалася цяжэй: ён стаміўся, шчокі расчырванеліся ад холаду і пакрыліся коркай. Хацелася вярнуцца ў пячору. Выматаўся

нават Крыстафер — зваротны шлях быў не такі насычаны на эмоцыі. Даследчыкі вярнуліся да месца начлегу, калі ў вёсцы ўжо запалілі агні. У нізкім снежным тумане паселішча нагадвала ліхтар, які мільгацеў за шклом начнога цягніка.

Яны павячэралі, але не наеліся. Вельмі хацелася піць. Група сабралася каля печкі-буржуйкі, якую проста было насіць з сабою, збіраць і разбіраць па неабходнасці. Рос паставіў намёты далей ад увахода. Пячора свісцела нібы флейта — сонная і лагодная музыка замяніла вячэрнія размовы. Святло пераноснага ліхтара выглядала на двор, толькі крыху дакраналася да арачных камянёў і вырывалася ў чорнае неба, якое было ў крапінку ад снегу.

Крыстафер быў стомлены і спакойны. І гэта цешыла Джэка, якому не падабаліся надзвычай актыўныя людзі. А географ быў з такіх. Пілот упершыню за дзень адчуваў сабе ў бяспецы. Хаця нешта ўсё яшчэ прымушала насуплівацца ягоныя бровы.

— Нешта здарылася? — асцярожна запытаўся Вінсант. Астатнія ўжо схаваліся ў намётах і спальных мяшках, і толькі Мацак сядзеў каля печы.

Ён прыжмурыўся і паглядзеў на хлапчука, аглядзеўся, выдыхнуў. Чамусьці вырашыў прызнацца.

— Гэты снежны сход перапалохаў мяне. Я аддаю перавагу небу, на зямлі адчуваю сабе некамафортна — для пераконаўчасці Джэк тупнуў нагой па камяню.

— А разбіцца не страшна? — спытаў Вінсант.

— Затое мучыцца нядоўга, — пілот паціснуў плячамі. Ён збіраўся залезці ў палатку.

— А я вось не думаў, як гэта — лятаць.

— Чароўна, — неяк летуценна выдыхнуў Джэк. Ён быў нечакана шчыры, але хутка зноў насупіўся і зусім схаваўся ў спальным мяшку.

Вінсант апошні ўлез у намёт бацькі. Прафесар Дэла ўжо спаў: ён так замардаваўся, што не стаў праглядаць новыя малюнкi, як рабiў звычайна. Але хлопчык думаў пра дыван у нiзенькiм пакоi Лазара: яму быццам не хапала мудрагелiстага ўзора. Гэтай ноччу над галавой быў толькi брызент палаткi.

Пачулiся дзiўныя гукi. Хлопчык драмаў, таму вырашыў, што ўжо мармытаў скрозь сон i сам сабе перашкаджаў. Але шум стаў больш настырны, зацiкавiў. Гукi былі нехлямяжыя i канчаткова разбудзiлі Вінсанта. Ён вызiрнуў з палаткi i падумаў, што ўсё ж такi спiць. Па заплечнiкам лазiла птушыная iстота. Гэта была не птушка, не чалавек, але ж дзяўчынка з крыламі дакладна як на ўзоры дывана. Доўгiя пухнатыя валасы мяккiм воблакам ляжалi на галаве, яны крыху круцiлiся каля невялiчкiх вушэй, але выпрасталiся на спiне i краналi два вялiкiя крылы. Светлыя, з пералiвамі блакiтнага, крылы былі ў цёмную крапiнку. Яны нагадвалi ветразi, iстота закрывалася iмi ад ветру. Ногi яе таксама былі ў пер'i, якое пушылася i казытала паветра, вострыя капцюры цокалi па камянях, калi савiная дзяўчынка зацiкаўлена саскочыла ад заплечнiка да печкi-буржуйкi.

Вінсант павярнуўся на живот, нацягнуў пальчаткi, якiя ляжалi пад галавою. Зашпiлiў куртку i акуратна выпаўз з намёта — баяўся спудзiць госцю. Хлопчык так упарта глядзеў на белы сiлуэт, што не заўважыў лiхтар i зачапiў яго каленам. Святло ў пячоры зварушылася, i савiная дзяўчынка знiкла. Спалоханы, што больш не пабачыць неверагодную iстоту з арнаменту, хлопчык падскочыў на ногi. Калена зачапiла каменны пол, Вінсант спатыкнуўся, тут жа запыхаўся, але выбег з пячоры. Ветрам здзьмувала ўбок. Знайсцi ў снежным пейзажы белую фiгуру было цяжка.

Крылатая iстота весела скакала па

замеценай спiральнай сцежцы, пухнатымі нагамi адштурхоўвалася ад лёду i быццам не заўважала моцнага ветру. Потым яна ўскараскалася на ледзяны выступ. У цемры было вiдаць вялiкiя жоўтыя вочы з вострымі чорнымi зрэнкамі. Сава глядзела на Вінсанта, дражнiла. Яна патапталася на краi, паварушыла крыламі i раптам шмыганула кудысьцi ў цемру, зноў згубiлася ў завірусе. Хлопчык спяшаўся ўслед.

Без крылаў ён доўга шукаў шлях наверх i нарэшце разгледзеў дарожку альпiнiста: вось буйны камень, вось увагнулася, пасля яшчэ выбоiна пад чаравiк, а далей некалькi ледзяных сколаў. Вінсант азiрнуўся на яркую чорную бездань, якая пужала асаблiва ў цемры, i рашуча палез. Краi запаветнага выступа быў зусiм побач, i хлопчык абапёрся на яго, упэўнена павiс. Савiная дзяўчынка нiкуды не дзелася: закрывалася крыламі i сядзела ў гэтым кокане з пер'я. Яна заўважыла Вінсанта, адразу ж павесялела, жоўтыя вочы прыжмурылiся. Дзяўчынка рэзка падскочыла, зноў затапталася на месцы, быццам заклiкала патанцаваць. На калене ў яе блiшчаў залаты шчыток, на руцэ вужом вiўся бранзалет.

Яны доўга глядзелi адзiн на аднаго. Вінсант быў заварожаны новай знаёмай i не заўважыў, як стамiлiся рукi. Ён апамятаўся толькi калi саслiзнуў з ледзянога выступа. Адразу ўспомнiлася жудасная расколiна. Вецер ударыў у лапаткi. Хлопчык зачапiў спiнай строми схiл, праچارцiў плячом па коўзкiх камянях, кульнуўся i пакацiўся ўнiз. Ён перакульваўся, не паспяваў уздыхнуць, як у рот набiваўся снег. Калючы холад прабiраўся ў рукавы i за каўнёр разам з сумётамі, небяспечна выкручвалiся рукi. Калi Вінсант змог расплюшчыць вочы, зразумеў, што падае, амаль што ляцiць. Наперадзе чакала пустэча, за спiнай — неспакойнае неба. Слэзы вы-



ціснуліся на щокі, якія лушчыліся, было балюча і жудасна. Ён не мог нават за-
крычаць. Нечакана стала цёмна і зусім
не холадна, кудысьці знік вецер. Толькі
пер'е казытала адмарожаны нос. Вінсант
азірнуўся — яго абдымалі велізарныя
крылы. Цяпер ён быў у кокане савінай
дзяўчынкi. Але яна жмурылася, як і ён.
Хлопчык даверыўся чужому страху,
зразумеў спагаду і супакоіўся. Ён зноў
расплюшчыў вочы і ўбачыў жahlіваю
чорную пашчу, а пасля ўпаў у забыццё.

бярозка



Штомесячны грамадска-палітычны
і літаратурна-мастацкі часопіс (для дзяцей
сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту)
Выдаецца са снежня 1924 года
Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Заснавальнік
Вытворча-выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прад-
прыемства «Дом прэсы»

Галоўны рэдактар:
Кацярына Вячаславаўна Каплун

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак, Валерый Гапееў, Алесь Дуброўскі, Уладзімір
Ліпскі, Алена Масла, Міхаіл Мірончык, Людміла Рублеўская,
Аляксей Чарота, Таццяна Швед

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны і паштовы адрасы:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
chas.bjarozka@gmail.com
Тэл.: 8 (017) 311-16-07, 8 (017) 311-16-98.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі №210 ад 25.07.2019, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства «Дом прэсы»
Дырэктар:
Фёдар Пятровіч Караленя

Намеснік галоўнага рэдактара:
В. А. Красоўская
Мастацкі рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
П. В. Каралева
Стыль-рэдактар:
П. У. Забела

Падпісана да друку 21.04.2021 г.
Фармат 60×84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,42.
Тыраж 616 экз. Заказ ??.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь
© РУП «Дом прэсы», 2021

- 01 Гіт-zone. Як знішчыць пустату ўнутры?
- 04 Праектар. Чароўныя сусветы і праца ў офісе
- 08 Hist. Адчайная прага марыць
- 11 З апошняй парты. Два падарожжы
- 13 Дайджэст. Майстэрства падарунка: сціслы даведнік
- 18 Дайджэст. Ісландская сага. Частка 3
- 21 Заяўка на Парнас. Вершы
- 22 Заяўка на Парнас. Проза
- 25 Літаратурныя старонкі. Правільныя вершы, або Зарыфмаваныя правілы
- 26 Літаратурныя старонкі. Запаляр'е. Частка 2

Аўтар вокладкі і разварота: oddinss (@club187716488).
Аўтар фотаздымка: Кацярына (e_r_o_s_h_k_a).

Цяпер «Бярозку» можна набыць анлайн!
Заходзь на belkiosk.by — і любімы часопіс будзе ў
тваім гаджэце!
А для амататараў шоргату паперы пад пальцамі —
ільготная падпіска па індэксе 74888
(індывідуальная) і 74879 (ведамасная).

«Бярозка» ў сацсетках:

@bjarozka

@bjarozka.mag



КАЗА МАЯ



БЕЛАЯ

ПА ГАРОДЗЕ

БЕГАЛА



АБ•ЕЛАСЯ ЛЕБЯДЫ

СКОК•

БРЫК

СКОК•

БРЫК



ДА ВАДЫ

Palunisa 2016

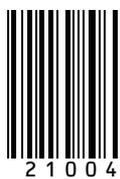
Аўтар: Вольга Бабурына (Palunisa)





ISSN 0320-7579

EAC



9 770320 757007

2 1 0 0 4